

14. Ставицька Л. Соціопсихологічні аспекти мовленнєвої діяльності “російськомовних українців” / Л. Ставицька // Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації українців. Мовознавство : збірник наукових статей. – Чернівці : Рута, 2003. – С. 74-79.
15. Тищенко К. Баскійський досвід мовного будівництва / К. Тищенко // Урок української. – 2000. – № 8. – С. 51-56.
16. Ткаченко О. Б. Українська мова і мовне життя світу / О. Б. Ткаченко. – К. : Спалах, 2004. – 272 с.
17. Ющук І. Українська мова як навчальний предмет у вищій школі / І. Ющук // Урок української. – 2004. – № 1. – С. 32-33.
18. Шумарова Н. П. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму: Монографія / Н. П. Шумарова. – К. : КДЛУ, 2000. – 284 с.

Сухопар В. Ф. Формирование языково-коммуникативной компетенции специалиста как социолингвистическая проблема.

Статья посвящена теоретическим и практическим проблемам преподавания украинского языка в высшей школе в связи с его особым юридическим, учебно-педагогическим и функциональным статусом. Автор подчеркивает особое социальное и научное значение понятия родной язык, поскольку оно является ключевым фактором в деле защиты этнического суверенитета и сохранения духовного наследия народа, а также является важным элементом лингводидактики как в процессе обучения в целом, так и в процессе преподавания конкретного языка.

Ключевые слова: функциональный статус языка, учебно-педагогический статус языка, языково-культурная идентичность, языково-культурное поведение, языковая ситуация, языковая политика, языковое сознание, родной язык.

Sukhopar V. F. Formation of language and communicative competency of a specialist of the factor as social linguistic problem.

The article is devoted to the theoretical and practical problems towards teaching the Ukrainian language in the Higher School in connection with its special legal, the primary-pedagogical and the functional status. The author emphasizes special social and scientific importance of concept the native language, as it is the dominant factor in the case of protection of the ethnic sovereignty and preservation of the spiritual inheritance of people; also it is the important element of the linguodidactics as in learning on the whole, as in teaching the certain language.

Keywords: functional status of language, educational-pedagogical status of language, lingually-cultural identity, lingually-cultural behavior, language situation, language politics, language consciousness, the mother tongue.

УДК 378.016:811.111(075.8)

Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р.

**КОНСТРУКТИВІСТСЬКІ ПІДРУЧНИКИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
ДЛЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІЛЕЙ: ВАРІАНТИ ПОБУДОВИ**

Стаття присвячена розгляду варіантів конструктивістського підходу до створення підручників з англійської мови для професійних цілей. Під конструктивістським підходом розуміється така побудова навчального процесу, в якій опанування студентами мовним матеріалом і навичками та вміннями іншомовного спілкування відбувається здебільшого мимовільно через участь у специфічних (експерієнційних) видах навчальної діяльності. Вони моделюють професійну діяльність і професійну комунікацію в ній, що здійснюється цільовою мовою. В роботі аналізуються чотири варіанти розроблених конструктивістських підручників, які базуються на експерієнційних видах навчальної діяльності.

Ключові слова: підручники з англійської мови для професійних цілей, конструктивістський підхід, види експерієнційної навчальної діяльності, варіанти конструктивістських підручників.

Надзвичайна важливість оволодіння іноземною мовою для професійного спілкування усіма випускниками немовних вищих навчальних закладів України ні у кого не може викликати жодного сумніву, тому що без цього дуже важко, якщо взагалі можливо, втілити в життя євроінтеграційні та світоінтеграційні намагання нашої держави, реалізація яких на практиці здійснюється перш за все через повсякденну працю інженерів, техніків, економістів, будівельників, працівників транспорту і інших випускників немовної вищої школи. Серед усіх іноземних мов, яким навчають студентів українських немовних вишів головне місце, безумовно, посідає англійська мова як єдина мова не просто міжнародної, а глобальної, або планетарної, комунікації [14].

Але, нажаль, хоча важливість оволодіння англійською мовою, зокрема, англійською мовою професійного спілкування, яка викладається студентам немовних ВНЗ, дуже добре усвідомлюють усі (самі студенти, викладачі, адміністрація вишів, представники регулюючих та урядових органів – недарма 2016 рік був проголошений роком англійської мови в Україні), неможливо сказати, що англомовна підготовка випускників вітчизняної вищої школи є завжди або хоча б у більшості випадків успішною. Ще зовсім немало випускників закінчують свій університетський мовний курс з рівнем професійної мовної підготовки, якій не тільки не відповідає запланованому у програмі [6] рівню B2 згідно із *Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти* [2], а і взагалі не досягнувши будь-якого практично значущого володіння англійською мовою для професійної комунікації.

Звичайно, є чимало об'єктивних і всім відомих причин нерідко низької ефективності навчання: замала кількість годин, яка відводиться на вивчення іноземної мови, низький рівень шкільної підготовки з цієї мови, з яким абітурієнти досить часто поступають до вишу, та чимало інших. Але не можна не враховувати і таку причину як застарілі підходи і методи мовної підготовки для потреб майбутньої професії, які ще превалюють в практиці проведення мовних курсів у вітчизняній вищій школі. Ці підходи та методи базуються на традиційній парадигмі навчання іноземної мови для професійних цілей, яка панувала протягом багатьох десятиріч. Вона полягає у *навчанні мови на прикладах і з залученням матеріалів, які мають відношення до майбутньої професії студентів*. На нашу думку, існуюче положення може бути суттєво покращено і навчання стане значно ефективнішим лише у випадку докорінної зміни парадигми професійно орієнтованої іншомовної підготовки. Це має бути парадигма, що передбачає **навчання студентів у мовному курсі їх майбутньої професії засобами цільової іноземної (англійської) мови і професійної комунікації цією мовою**. Така радикальна зміна парадигми перш за все вимагає створення зовсім нових (нового покоління) підручників з іноземної (англійської) мови, які б відповідали цій парадигмі. *Метою* нашої статті є демонстрація можливостей та шляхів створення таких підручників як першого, але дуже далекосяжного кроку для втілення у життя названої вище нової парадигми вишівської іншомовної підготовки. *Завданнями* статті є розгляд та аналіз декількох варіантів цих підручників, що були розроблені нами.

Перш ніж розглядати такі підручники, необхідно обговорити сутність самої нової парадигми та засобів її практичної реалізації. Навчання майбутньої професії засобами цільової іноземної мови вже давно не є чимось радикально новим. З появою підходу, що базується на *іншомовному зануренні* [17] (*CLIL* як європейський варіант такого занурення [12]), у багатьох університетах розвинутих країн воно стало хіба що не повсякденним явищем і почало досить успішно використовуватися і у деяких українських вишах [3]. Але у вітчизняних умовах реальне англомовне занурення у вишівських курсах професійних дисциплін (таке, яке організується у багатьох університетах Західної Європи) стає можливим тільки в останні роки навчання у ВНЗ, коли, завдяки спеціальній побудові курсу англійської мови в перші два роки вишівської мовної підготовки, вдається досягти досить високого рівня опанування студентами англійської мови для професійної комунікації (на рівні не нижче B2, а інколи навіть C1 [2]). Це й робить можливим

безболісне та ефективно впровадження англomовного занурення в останні роки вишівського навчання [3].

Саме про таку розроблену нами спеціальну побудову курсу англійської мови в перші два роки (I та II курси у ВНЗ) вишівської мовної підготовки і буде йтися у цій статті – такій побудові, яка дозволяє з першого ж навчального року об'єднати в єдиному *мовно-професійному курсі* навчання студентів англійської мови для професійних цілей з навчанням їх майбутньої професії.

Наші дослідження показали, що подібне об'єднання можливе через використання *конструктивістського підходу* до організації навчального процесу з впровадженням до цього процесу *експерієнційних видів навчальної діяльності* [16; 19] як засобів практичної реалізації *конструктивізму в мовній підготовці*. Конструктивістський підхід [15; 18; 21] передбачає таку побудову професійно орієнтованого мовного курсу у немовному ВНЗ, яка дає студентам можливість мимовільно оволодівати навичками та вміннями англomовної професійної комунікації через види навчальної діяльності, що моделюють професійну діяльність, причому остання здійснюється засобами іншомовної професійної комунікації [21]. Експерієнційні види навчальної діяльності (*experiential learning*) дозволяють засвоювати навчальну інформацію через досвід (*experience*) її використання у реальній або змодельованій практичній професійній діяльності (у наших умовах у змодельованій англomовній професійній комунікації), що, власне, і реалізує у навчальній практиці вимоги конструктивістського підходу. В умовах навчання англійської мови для професійного спілкування до експерієнційних видів англomовної навчальної діяльності належать:

1. Ділові та рольові ігри, які знаходять своє найвище втілення у безперервній діловій грі (див. далі);
2. Навчальні проекти;
3. Мозкові штурми, кейси та дискусії з професійних питань;
4. Презентації з професійних питань;
5. Читання та аудіювання автентичних англomовних професійних джерел, основну частину з яких студенти знаходять самостійно через Інтернет-пошук на англomовних професійних сайтах;
6. Написання анотацій, рефератів, есе професійного змісту, коротких професійних статей, звітів тощо [4; 21].

Саме на цих двох підвалинах (конструктивізм в організації навчального процесу та використання експерієнційних видів навчальної діяльності) і були побудовані всі чотири створені нами варіанти конструктивістських підручників з англійської мови для професійних цілей.

Перший з цих варіантів був втілений у підручнику "*Business Projects*" [1] для навчання майбутніх економістів і фахівців у сфері бізнесу. Він був призначений для студентів економічного профілю, які переходили до вивчення ділової англійської мови після досягнення рівня B2 [2] в оволодінні загальнонавчальною мовою (General English). Це означало, що підручник впроваджувався з початку другого року вишівського мовного курсу і використовувався протягом усього цього року. Раніше ніж на II курсі ВНЗ (другий рік вивчення англійської мови в економічному виші) впровадити такий підручник у навчальний процес було нереально, оскільки він будувався здебільшого на експерієнційних видах навчальної діяльності (див. вище), а ефективно виконувати відповідні завдання можливо лише, якщо загальнонавчальна англomовна база того, хто навчається, не нижче рівня B2 (інакше йому просто не вистачить мовних засобів, вважаючи на креативний і досить складний характер навчальних завдань). Вправи суто мовної орієнтації (граматичні, лексичні) застосовувалися у підручнику в дуже обмеженій кількості і то лише як домашні завдання.

Серед перелічених вище видів експерієнційної навчальної діяльності

використовувалися усі, крім обов'язкового самостійного Інтернет-пошуку професійної англійської інформації для виконання творчих навчальних завдань. В основному, професійна англійська інформація надавалася студентам викладачем у друкованому вигляді або через аудіо носії, оскільки у 2002 р., коли підручник був вперше впроваджений у навчальний процес, Інтернет ще не настільки широко був розповсюджений в українських вишах, щоб роботу з ним можна було на стабільній основі включати до навчальних завдань.

Крім того, підручник був побудований з орієнтацією здебільшого на говоріння, читання та аудіювання англійською мовою у професійному спілкуванні. Професійному англійському письму навчали дуже обмежено, тому названі вище експериментальні завдання з письма використовувалися у невеликій кількості.

Найбільш важливими і центральними для усього навчального процесу були два види експериментальної навчальної діяльності у підручнику: *безперервна ділова гра* і *проектна робота*. Безперервна ділова гра проходить через увесь мовний курс і у ній увесь навчальний процес об'єднується єдиним сюжетом (у підручнику "*Business Projects*" цей сюжет був пов'язаним зі створенням студентами власної уявленої "фірми", в якій вони, нібито, працюють, розігруючи ділові та рольові ігри, що відображають її повсякденну бізнесову діяльність) [1; 9; 21; 23]. У такій грі як формування навичок та вмінь іншомовного професійного спілкування, так і засвоєння потрібного для такого спілкування мовного матеріалу здійснюється мимовільно через іншомовне професійне спілкування і саме у ньому. Результати безперервної ділової гри відображаються у проектній роботі [13; 21], другим, після неї, за важливістю – для підручника, що розглядається, – з видів експериментальної навчальної діяльності завдяки її високому творчому потенціалу, інтеграції усіх видів мовленнєвої діяльності і підсумовуючому (з точки зору набутих комунікативних навичок, вмінь та професійних знань) характеру.

Проектна робота, як і безперервна ділова гра, є наскрізною для усього курсу і пов'язана з послідовною розробкою студентами проспекту тієї уявної "фірми", яку вони створили, так що після роботи над кожним розділом підручника ті, хто навчаються, розробляють аналогічний за тематикою розділ проспекту.

Все сказане вище про використання експериментальних видів навчальної діяльності у підручнику, що розглядається, підпадає під дію головного й базового принципу його створення – *принципу побудови підручника на основі конструктивістського навчання з використанням експериментальних видів навчальної діяльності для його практичної реалізації*. Цей принцип залишився провідним і для усіх інших варіантів конструктивістських підручників з англійської мови, які нами розроблялися, але у всіх них практична реалізація цього принципу була дещо модифікованою, про що йтиметься далі.

Теж саме стосується ще одного принципу – *принципу інтерактивного та кооперативного навчання*, коли більшість експериментальних видів навчальної діяльності виконуються студентами не індивідуально, а в творчій взаємодії (*інтерації*) один з одним і з викладачем при об'єднанні (*кооперації*) зусиль тих, хто навчаються, для виконання творчих навчальних завдань. Цей принцип залишився і для всіх інших розроблених нами пізніше варіантів конструктивістських підручників з англійської мови для професійної комунікації, але, на відміну від першого такого варіанту, трактування названого принципу було розширено.

Третє базове положення, або принцип, на якому був побудований наш перший конструктивістський підручник, стосувалося *навчання мови професійного спілкування виключно через зміст майбутньої спеціальності (content based instruction [11])*, що зближувало, а до деякої міри навіть інтегрувало мовний курс з курсами профільних професійних дисциплін. Цей принцип діяв без всяких модифікацій при розробці нами всіх наступних варіантів конструктивістських підручників [21; 22].

Другим з таких варіантів був розроблений та впроваджений у навчальний процес у 2011 р. підручник з англійської мови професійного спрямування для майбутніх психологів “*Psychological Matters*” [7]. Пізніше, у 2015 р., був впроваджений підручник “*Pedagogical Matters*” [5] для навчання англійської мови професійного спрямування майбутніх педагогів. Він був створений за абсолютно ідентичною схемою з підручником “*Psychological Matters*”. Відмінність цих двох конструктивістських підручників другого варіанту від підручника “*Business Projects*”, який належав до першого варіанту, полягала в наступному:

1. Ці два підручники будувалися з використанням ще одного принципу: *обов'язкового включення до навчального процесу роботи студентів в Інтернеті для самостійного знаходження і опрацювання професійної англомовної інформації, необхідної для виконання інших творчих експерієнційних навчальних завдань*. Така активна онлайн навчальна діяльність займає досить значне місце, так що підручники передбачають навіть спеціальні аудиторні заняття для студентського Інтернет-пошуку. Це робить навчальний процес змішаним (*blended learning*), тобто таким, в якому традиційна навчальна робота на заняттях і навчальна робота онлайн органічно сполучаються у навчальному процесі і стають однаково необхідними для його успіху [20].

2. Включення онлайн складової внесло певну модифікацію в реалізацію *принципу інтерактивного та кооперативного навчання*. Модифікація пов'язана з тим, що студенти взаємодіють (інтерація) і співпрацюють (кооперація) не тільки один з одним та викладачем, а ще й з позанавчальним професійним середовищем, куди вони потрапляють через Інтернет.

3. Всі перелічені раніше види експерієнційної навчальної діяльності використовуються у мовних курсах, які проводяться на основі підручників “*Psychological Matters*” та “*Pedagogical Matters*”, крім безперервної ділової гри, оскільки вона не відповідає характеру професійної діяльності психологів і педагогів, тобто не сприяє моделюванню цієї діяльності в навчальному процесі для реалізації конструктивістського підходу.

4. З іншого боку, в підручниках “*Psychological Matters*” та “*Pedagogical Matters*”, на відміну від підручника “*Business Projects*”, дуже багато видів експерієнційної навчальної діяльності пов'язані з письмом (написання анотацій, рефератів, есе професійного змісту, коротких професійних статей, звітів, розділів короткої психологічної або педагогічної енциклопедії, яку складають студенти в межах свого наскрізного проекту, тощо). Така увага до навчання письма була пов'язана з його особливою значущістю для професійної діяльності майбутнього психолога або педагога. Ця увага зберігалася і в усіх надалі розроблених нами варіантах конструктивістських підручників.

І створений нами конструктивістський підручник в його першому варіанті (“*Business Projects*”), і два конструктивістських підручника другого варіанту (“*Psychological Matters*” та “*Pedagogical Matters*”) були призначені для студентів, які вже досягли рівня B2 у володінні загальноживаною англійською мовою, тобто могли використовуватися у мовному курсі лише на другому році навчання у ВНЗ. Тому, природно, наше подальше дослідження та розробки були присвячені тому, як пристосувати конструктивістський підхід у навчанні англійської мови для професійних цілей до викладання цієї мови в мовному курсі у перший рік вишівського навчання, коли англомовний рівень студентів (General English) ближчий до B1 [2] ніж до B2.

Це є ще не самою більшою складністю (мовний рівень навчальних матеріалів і завдань можна знизити, пристосувавши його до можливостей студентів-першокурсників). Головна складність полягає в тому, що в перший рік вишівського навчання студенти найчастіше майже нічого не знають з галузі своєї майбутньої спеціальності. Це заважає професійній орієнтації навчального процесу з англійської мови на I курсі, так що нерідко така орієнтація починається лише з II курсу, а перший курс присвячується удосконаленню

володіння загальнонавчальною англійською мовою, щоб довести рівень опанування неї до B2. Подібне рішення ми вважаємо цілком неприйнятним, тому що в цьому випадку з двох років обов'язкового вищівського курсу вивчення іноземної мови професійного спрямування один ніяк не сприяє забезпеченню такого спрямування, що дуже суттєво знижує заплановані результати навчання.

Тому, створюючи конструктивістський підручник з англійської мови для студентів I курсу з вихідним рівнем англійської підготовки B1, ми намагалися вирішити цю проблему через присвячення першого курсу формуванню у студентів так званих *базових загальнопрофесійних комунікативних умінь* [10]. Це такі уміння, які не носять вузькоспеціального характеру, не потребують особливих спеціальних знань та вузькоспеціальної і складної мовної підготовки, але чітко пов'язані з можливістю здійснювати суто професійну іншомовну комунікацію. Для студентів-першокурсників технічних та економічних спеціальностей, для яких був розроблений впроваджений у навчальний процес у 2016 р. підручник "*Professional Basics*" [8], до складу таких умінь були віднесені уміння вести професійне листування, професійні телефонні розмови, вести професійні переговори щодо співробітництва, закупівлі або продажу обладнання, спілкуватися під час участі у професійних виставках та ярмарках і таке інше. Зрозуміло, що з одного боку, подібна навчальна тематика і відповідний предметний та мовний матеріал знаходяться у межах доступності для першокурсників, а з іншого боку, навчання є чітко професійно спрямованим, важливим з точки зору оволодіння мовою саме для професійних цілей і таким, яке готує студентів до подальшої професійної спеціалізації мовної підготовки.

У тому, що стосується принципів побудови підручника "*Professional Basics*" і видів експериментальної навчальної діяльності, які у ньому використовувалися, то в цьому плані усе було таким же самим, як у описаних вище двох конструктивістських підручниках другого варіанту. Але третій варіант конструктивістського підручника з англійської мови, який зараз обговорюється, був побудований на базі ще одного принципу: *принципу аспектизації* [10]. В кожному тематичному циклі занять, присвяченому одного розділу (*Unit*) підручника, кожне окреме заняття фокусується на розвитку одного із складових (аспектів) іншомовної професійної комунікативної компетентності. Ці аспекти/фокуси виділені відповідно до їх класифікації в роботі О. Б. Тарнопольського і С. П. Кожушко [9] і включають функціонально-предметний, соціокультурний, лінгвістичний та психологічний фокуси, які "зливаються" воєдино в останньому, комунікативному, фокусі роботи над одним тематичним розділом (*Unit*) підручника. Таке послідовне переміщення уваги (фокусу) з одного аспекту іншомовної професійної комунікативної компетентності на інший із заключним об'єднанням усіх аспектів у єдине комунікативне ціле слугує для покращення, прискорення та полегшення формування у студентів-першокурсників потрібної компетентності в умовах, коли її розвиток як компетентності професійної тільки починається.

У теперішній час нами закінчується розробка ще одного, четвертого, варіанту конструктивістського підручника з англійської мови для немовного ВНЗ. Цей на 80% закінчений підручник, який тільки починає готуватися до видання, носить назву "*Tourist Matters*" і призначений для студентів II курсу (які вже досягли рівня B2 в оволодінні загальнонавчальною англійською мовою), як і усі створені підручники I та II варіантів. Цільова аудиторія підручника – студенти, які спеціалізуються у галузі туризму.

Цей підручник можна розглядати як четвертий варіант конструктивістських підручників, оскільки, будучи найближчим до другого варіанту, він має декілька суттєвих відмінностей. По-перше, у підручник знов включена безперервна ділова гра, як у першому варіанті (оскільки майбутня спеціальність студентів створює для цього сприятливі умови: протягом навчання студенти засновують власну, уявлену, туристичну агенцію і "працюють" у ній). Це зближує методика покладену в основу другого варіанту

конструктивістських підручників з методикою, що була розробленою для першого варіанту. Теж саме стосується і проектної роботи, в якій студенти розробляють проспект “власної” туристичної агенції (див. проспект “власної фірми” у першому варіанті). Але на відміну від першого варіанту підручника, безперервна ділова гра перестає займати абсолютно головне, центральне місце у навчальному процесі, а стає лише одним з видів експерієнційної навчальної діяльності, що обумовлено специфічними характеристиками майбутньої професійної діяльності тих, хто навчаються.

По-друге, хоча робота студентів он-лайн (Інтернет-пошук) займає у четвертому варіанті підручника не менше місце ніж у підручниках другого (або третього) варіанту, на відміну від нього, вона цілком винесена на позааудиторну роботу студентів (домашні завдання), що стало можливим у зв'язку з тим, що в теперішній час Інтернет є цілком доступним усім студентам вишів і немає потреби здійснювати роботу з Інтернет-пошуку в аудиторії. Крім того, онлайн нова навчальна діяльність у четвертому варіанті підручника поширилась за межі Інтернет-пошуку і почала включати інші креативні завдання (наприклад, бронювання англійською мовою місця у готелі).

Нарешті, у четвертому варіанті підручника, на відміну від усіх попередніх варіантів, повністю вилучені усі вправи (навіть ті, що виконуються позааудиторно), які сконцентровані на системі мови, тобто на лексичі або граматиці. Наш попередній досвід використання розроблених конструктивістських підручників довів дуже низький “коефіцієнт корисної дії” таких вправ для засвоєння та відпрацювання мовного матеріалу порівняно з суто експерієнційними видами навчальної діяльності.

Таким чином, зі всього викладеного можна зробити *висновок*, що всі розроблені нами варіанти підручників з англійської мови для студентів різних спеціальностей немовних вишів були конструктивістськими за своєю суттю, забезпечуючи оволодіння іншомовною професійною комунікативною компетенцією через експерієнційні види навчальної діяльності, які дозволяють формувати таку компетенцію, відповідні комунікативні навички та вміння здебільшого мимовільно в процесі здійснення змодельованої професійної діяльності через змодельовану іншомовну професійну комунікацію.

Всі чотири варіанти підручників базуються на трьох базових обов'язкових для усіх них принципах: принципі побудови підручника на основі конструктивістського навчання з використанням експерієнційних видів навчальної діяльності для його практичної реалізації; принципі інтерактивного та кооперативного навчання; принципі навчання мови професійного спілкування виключно через зміст майбутньої спеціальності. Перші два принципи модифікуються залежно від варіанту підручника і лише третій принцип проходить без будь-яких змін через усі чотири варіанти (див. вище). Крім того, при створенні усіх варіантів підручника після першого використовувалася ще принцип обов'язкового включення до навчального процесу роботи студентів в Інтернеті для самостійного знаходження і опрацювання професійної англійської інформації. Нарешті, третій варіант підручника, призначений для I курсу ВНЗ, будується ще й на основі додаткового принципу аспектизації, що пов'язано з особливостями навчання мови для професійної комунікації на початковому етапі у виші.

Ті варіанти підручників, які створювалися раніше (особливо перший та другий) проходили через детальну експериментальну перевірку, яка довела їх дуже високу ефективність у порівнянні з традиційними підручниками для навчання англійської професійного спілкування [3; 4; 9]. Тим самим, наше дослідження і розробки довели можливість радикальної зміни парадигми професійно спрямованої мовної підготовки у немовному виші: переходу на *парадигму навчання студентів у мовному курсі їх майбутньої професії засобами цільової іноземної (англійської) мови і професійної комунікації цією мовою*.

Перспективою подальших досліджень є експериментальна перевірка тих створених нами варіантів конструктивістських підручників, які ще таку перевірку не пройшли, а також створення нових варіантів конструктивістських підручників для ще не охоплених у нашому дослідженні вишівських спеціальностей.

Використана література:

1. Ділові проекти (Business Projects). Підручник з ділової англійської мови для студентів вищих закладів освіти та факультетів економічного профілю. Книга для студента та робочий зошит. / О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко, Р. О. Безугла [та ін.]. – Київ : ІНКОС, 2002. – 280 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. українського видання С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Методика англоязычного погружения в обучении английскому языку и специальным дисциплинам в экономических вузах : монография / [О. Б. Тарнопольский, В. Е. Момот, С. П. Кожушко и др.]; под общей и научной редакцией О. Б. Тарнопольского, В. Е. Момота и С. П. Кожушко. – Днепропетровск : ДУЕП, 2008. – 236 с.
4. Методика навчання англійської мови студентів-психологів : монографія / [О. Б. Тарнопольский, С. П. Кожушко, Ю. В. Дегтярьова та ін.]; за заг. та наук. ред. О. Б. Тарнопольского. – Днепропетровск : Дніпропетр. університет імені Альфреда Нобеля, 2011. – 264 с.
5. Педагогічні справи (Pedagogical Matters) : підручник з англійської мови для студентів педагогічних спеціальностей. Книга для студента та Робочий зошит / О. Б. Тарнопольський, Н. П. Волкова, С. П. Кожушко, Г. І. М'ясоїд, Н. Стойкович. – Дніпропетровськ : Університет ім. Альфреда Нобеля, 2015. – 328 с.
6. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок [та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005 – 119 с.
7. Психологічні справи (Psychological Matters) : підручник з англійської мови для студентів напряму підготовки "Психологія". Книга для студента та Робочий зошит / О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко, Ю. В. Дегтярьова, Н. В. Беспалова. – К. : Фірма "ІНКОС", 2011. – 302 с.
8. Речі першої професійної необхідності (Professional Basics). Підручник з англійської мови для студентів I курсу технічних та економічних спеціальностей. Книга для студента та Робочий зошит. Видання друге, перероблене та доповнене / за заг. та наук. ред. О. Б. Тарнопольского та З. М. Корневої. – Вінниця : Нова Книга, 2016. – 302 с.
9. *Тарнопольский О. Б.* Методика обучения английскому языку для делового общения / О. Б. Тарнопольский, С. П. Кожушко. – К. : Ленвіт, 2004. – 192 с.
10. *Тарнопольский О. Б.* Интеграция обучения языку и специальности в неязыковом вузе / О. Б. Тарнопольский, З. М. Корнева. – Saarbrücken, Deutschland : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2013. – 314 с.
11. *Brinton D. M.* Content-based second language instruction / D. M. Brinton, M. A. Snow, M. B. Wesche. – New York : Newbury House Publishers, 1989. – 241 p.
12. *Coyle D.* CLIL – a pedagogical approach from the European perspective / D. Coyle. // Encyclopedia of language and education. Vol.4: Second and foreign language education/Ed. By NELLEKE VAN DEUSEN-SCHOLL and Nancy H. Hornberger. – New York, NY : Springer, 2007. – P. 97-111.
13. *Fried-Booth D. L.* Project work / D. L. Fried-Booth. – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 89 p.
14. *Graddol D.* English next. Why global English may mean the end of 'English as a Foreign Language' / D. Graddol. – British Council. 2006. – 128 p.
15. *Ioannou-Georgiou S.* Constructing meaning with virtual reality / S. Ioannou-Georgiou. // TESOL Journal. – 2002. – Vol. 11, No.3. – P. 21-26.
16. *Jerald M.* Experiential language teaching techniques. Out-of-class language acquisition and cultural awareness activities. Resource handbook number 3. Second revised edition / M. Jerald, R. C. Clark. – Brattleboro, Vermont: Prolingua Associates, 1994. – 148 p.
17. *Johnson R.K.* Immersion education: International perspectives / R. K. Johnson, M. Swain. – Cambridge : Cambridge University Press, 1997. – 315 p.
18. *Jonassen D. H.* Supporting communities of learners with technology: A vision for integrating technology with learning in schools [Електронний ресурс] / – 1995. – Режим доступу: DePaul University, Instructional Technology Development Department Web site: <http://www.itd.depaul.edu/website/pages/TrainingEvents/CourseMaterials/jonassen.asp>.
19. *Kolb D.* Experiential learning: Experience as the source of learning and development / D. Kolb. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1984. – 248 p.
20. *Sharma P.* Blended learning. Using technology in and beyond the language classroom / P. Sharma, B. Barrett // Oxford: Macmillan, 2007. – 160 p.

21. *Tarnopolsky O.* Constructivist blended learning approach to teaching English for Specific Purposes / O. Tarnopolsky. – London: Versita, 2012. – 254 p.
22. *Tarnopolsky O.* Varieties of the constructivist approach to teaching English for Specific Purposes to university students / O. Tarnopolsky. // Norwegian Journal of Development of the International Science. – 2016 – No. 1. – P. 100-103.
23. *Tarnopolsky O.* Acquiring Business English in a quasi-natural business environment: A method of teaching Business English to students of Business and Economics / O. Tarnopolsky, S. Kozhushko. // Working Papers in Educational Linguistics. – Philadelphia : University of Pennsylvania, 2003. – 18, No. 2. – P. 55-88.

Тарнопольский О. Б., Кабанова М. Р. Конструктивистские учебники по английскому языку для профессиональных целей: варианты построения.

Статья посвящена рассмотрению вариантов конструктивистского подхода к созданию учебников по английскому языку для профессиональных целей. Под конструктивистским подходом подразумевается такое построение учебного процесса, в котором овладение студентами языковым материалом, навыками и умениями иноязычного общения осуществляется в основном непроизвольно путем участия в специфических (экспериментальных) видах учебной деятельности. Они моделируют профессиональную деятельность и профессиональную коммуникацию в ней на целевом языке. В работе анализируются четыре варианта разработанных конструктивистских учебников, которые базируются на экспериментальных видах учебной деятельности.

Ключевые слова: учебники по английскому языку для профессиональных целей, конструктивистский подход, виды экспериментальной учебной деятельности, варианты конструктивистских учебников.

Tarnopolsky O. B., Kabanova M. R. Constructivist textbooks of English for professional purposes: variants of design.

The article is devoted to discussing the variants of the constructivist approach to creating textbooks of English for professional purposes. The constructivist approach means such a design of the teaching/learning process in which students gain command of the language material and target communication skills mostly involuntarily through participating in specific (experiential) learning activities. They model professional activities and professional communication in them in the target language. The paper analyzes four variants of constructivist textbooks based on experiential learning activities.

Keywords: textbooks of English for professional purposes, constructivist approach, experiential learning activities, variants of constructivist textbooks.

УДК 37.016:811.111]:004.031.42

Хижун Я. В.

**ІНТЕРАКТИВ У ПРАКТИЦІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ (АНГЛІЙСЬКОЇ) МОВИ:
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ**

Стаття присвячена розгляду тих позитивних та проблемних моментів, які виникають в процесі використання інтерактивних методів вивчення англійської мови на практичних заняттях зі студентами. Мета статті – виокремлення переваг використання коротких групових стратегій, які дозволять активно залучити студентську аудиторію у навчальний процес, та акцент на недоліках, які можуть виникати в процесі навчання. Наголошено на необхідності форсування у студентів необхідної комунікативної спроможності у сферах професійного спілкування в усній і писемній формі. В статті презентовано деякі стратегії групового та парного навчання.

Ключові слова: практичні заняття з англійської мови, інтерактивні методи, групові стратегії письма і говоріння, активізація навчальної діяльності.